

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.049
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса 2)

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, завідувачки кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського **Мельничук Ірини Миколаївни** про дисертаційне дослідження **Туровської Ірини Олександрівни** на тему «**Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін**», що подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

1. Ступінь актуальності обраної теми та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Дисертація Туровської Ірини Олександрівни присвячена проблемі формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Актуальність дослідження не викликає сумнівів, позаяк зумовлена потребою створення ефективного професійно-комунікативного середовища в медичних установах, що ґрунтується на організації оптимальних професійних взаємовідносин медичних працівників різних рівнів професійної підготовки. Так, майбутні фахівці сестринської справи покликані вільно спілкуватися державною та іноземною мовами для комунікації, ведення медичної та іншої ділової документації; обирати тактику довірливого спілкування з пацієнтами та членами їхніх родин на високому рівні емпатії; взаємодіяти з колегами, дотримуючись принципів професійної етики, толерантної та неосудної поведінки при здійсненні професійної діяльності з урахуванням соціальних, культурних, гендерних та релігійних відмінностей та використанням

мовленнєвих умінь і навичок, сформованих ще під час навчання, що свідчить про належний рівень професійно-мовленнєвої компетентності у випускників медичних коледжів. Беручи до уваги наведені аргументи, вважаємо, що дисертаційне дослідження є актуальним та своєчасним.

Визначаючи актуальність теми дослідження, дисертантка вказала на її зв'язок з державними та галузевими науковими програмами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в межах науково-дослідної роботи «Теоретичні й методичні засади професійної діяльності та підготовки фахівців соціономічних професій» (державний реєстраційний номер 0123U104172).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. Найважливішим здобутком дисертаційного дослідження є характеристика нормативного забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; уточнення змісту поняття «професійно-мовленнєва компетентність студентів медичних коледжів», що має складну компонентну структуру; розробка моделі та обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. *Суттєвим науковим результатом дисертації є дослідно-експериментальна перевірка ефективності змістово-процесуального забезпечення моделі та використання організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.*

3. Нові факти, одержані здобувачем. Щодо наукової новизни одержаних результатів, то дисертанткою *вперше* визначено *сутність та змістову характеристику* понять «професійно-мовленнєва компетентність студента-медика», «формування професійно-мовленнєвої компетентності

студентів медичних коледжів»; *розроблено модель* формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, яка має блочну структуру (змістово-цільовий, операційно-діяльнісний, результативно-оціночний) реалізується за допомогою варіативного застосування комплексу форм, методів і тренінгових технологій навчання; *визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови* формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (використання активних форм і методів навчання, що формують систему знань про професійне спілкування, комунікативну діяльність, професійно-мовленнєву компетентність; застосування педагогічного моніторингу та самомоніторингу для отримання об'єктивної інформації про результативність здійснюваного процесу та його оперативну корекцію; створення емоційно-сприятливої атмосфери на заняттях з гуманітарних дисциплін), що забезпечують ефективність розробленої моделі; *запропоновано* змістово-процесуальне забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; *конкретизовано компоненти* (мотиваційний, когнітивно-практичний, емотивний), які відображають якість процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін за трьома рівнями (високий, середній та низький); *удосконалено* зміст, форми, методи організації та навчально-методичне забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; *уточнено* сутність наукових дефініцій «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх фахівців галузі знань 22 Охорона здоров'я», «професійна компетентність фахівця медичної сфери», «креативність», «організаційно-педагогічні умови», «моніторинг», «педагогічний моніторинг», «інтерактивність». *Подальшого розвитку* набули положення про особливості формування

професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін «Української мови» та «Української мови (за професійним спрямуванням)».

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та методичні рекомендації повністю обґрунтовані та подані авторкою у дисертаційному дослідженні та публікаціях.

Основні положення та результати дослідження обговорювалися і були схвалені на наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів: міжнародних: «Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» (Львів, 2019); «Dynamika naukowych badań–2019» (Przemysl, Poland, 2019); «Aktuální vymoženosti vědy –2019» (Praha, 2019); «Naukowa myśl informacyjnej powieki –2019» (Przemysl, Poland, 2019); XI, XII «Соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2022, 2023); «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (Тернопіль, 2022); всеукраїнській: «Теорія і практика підготовки конкурентоспроможного фахівця як вектор освітніх парадигм» (Тернопіль, 2022); регіональній: «Актуальні проблеми освітньої галузі України» (Херсон, 2023). Результати дослідження обговорювалися та отримали схвалення на засіданнях та науково-практичних семінарах кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, (2021–2023 рр.), а також на засіданнях циклової комісії мови та літератури фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради упродовж 2019–2023 рр.

Основні положення та результати дисертації відображено в 15 публікаціях (11 – одноосібні). З них – 4 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному збірнику публікацій, 1 – навчально-методичний посібник, 9 статей у збірниках матеріалів конференцій.

5. Значення отриманих автором результатів для науки і практики.

Аналіз дисертаційного дослідження Туровської І. О. показує, що наукова праця здобувачки є науково виваженою, має безсумнівне теоретичне та практичне значення.

Практичне значення дослідження полягає в підборі практичного інструментарію для діагностики професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; розробці авторського тренінгу «Професійна комунікація. Комфортне спілкування». З метою вдосконалення практичної діяльності у площині формування професійно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти спеціальності 223 Медсестринство підготовлено навчально-методичні рекомендації «Методичні та практичні основи формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів: практичний порадник». Результати дослідження можуть бути використані у фаховій передвищій, професійній і післядипломній підготовці фахівців медичної галузі, для розробки програм практичної підготовки студентів медичних коледжів. Основні положення, узагальнення та висновки можуть бути використані для написання монографій, підручників, навчально-методичних посібників, виконання магістерських, бакалаврських і курсових робіт.

Результати дисертаційного дослідження Туровської І. О. впроваджено в освітній процес ВП «Рокитнівський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, ВП «Дубенський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, Фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненська медична академія».

б. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Туровської І. О. складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі дисертації визначено предмет, об'єкт, мету, завдання, теоретичні, емпіричні та експериментально-статистичні методи дослідження; сформульовано наукові положення, що виносяться на захист;

визначено наукову новизну й практичне значення здобутих результатів; наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження, описано структуру дисертації.

У першому розділі дисертації – «Професійно-мовленнєва компетентність студентів медичних коледжів як науково-педагогічна проблема» авторкою встановлено відсутність єдиної позиції щодо розуміння сутності поняття «професійна підготовка». На основі аналізу професійної підготовки майбутніх фахівців галузі знань 22 Охорона здоров'я дослідницею представлено власне розуміння «професійної підготовки» як системного освітнього процесу, результатом якого є отримання студентами-медиками комплексу професійних знань, умінь і навичок, що забезпечується різними формами, методами та рівнями професійної підготовки, що є цілеорієнтованим на забезпечення надання якісної медичної допомоги. Успішним дослідницьким результатом Туровської І. О. є розгляд компетентнісного підходу як такого, що акцентує увагу на результаті освіти, й розвитку здатності людини діяти у різних проблемних ситуаціях.

Визначаємо як позитив авторське розуміння «професійної компетентності» з позиції системно-інтегративного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного підходів та визначення поняття «професійна компетентність фахівця медичної сфери» як сукупність базових і спеціальних компетентностей, володіння якими є обов'язковим для виконання професійної діяльності медика. Поглиблене вивчення сутності означеного феномену дало змогу дослідниці уточнити сутність наукової дефініції «професійно-мовленнєва компетентність». Здобувачка розглядає означене поняття як комплексну характеристику, інтегративну властивість особистості, що охоплює сукупність знань, умінь і навичок, які забезпечують регулювання мовної діяльності у процесі вирішення професійних завдань та формуються у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Про складну структуру досліджуваного феномену свідчить виокремлення дослідницею трьох компонентів (мотиваційного, когнітивно-практичного,

емотивного) сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів.

У другому розділі дисертації – «Практичні аспекти процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» дослідницею визначено організаційно-педагогічні умови, що сприяють формуванню професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців спеціальності 223 Медсестринство: використання активних форм і методів навчання, що формують систему знань про професійне спілкування, комунікативну діяльність, професійно-мовленнєву компетентність; застосування педагогічного моніторингу та самомоніторингу для отримання об'єктивної інформації про результативність здійснюваного процесу та його оперативну корекцію; створення емоційно-сприятливої атмосфери на заняттях з гуманітарних дисциплін.

Успішним авторським підходом до методики реалізації визначених умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичного коледжу при вивченні гуманітарних дисциплін розглядаємо використання дослідницею комплексу активних методів навчання. Йдеться про метод аналізу конкретних ситуацій, імітаційний тренінг, інсценування, розігрування ролей, ігрове проєктування, дидактичні ігри тощо.

Вагомим науковим здобутком Туровської І. О. вважаємо розробку моделі формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, що представлена комплексом взаємопов'язаних між собою блоків – змістово-цільового, операційно-діяльнісного й результативно-оціночного. У змістово-цільовому блоці увага акцентована на соціальному замовленні на компетентного, конкурентоспроможного фахівця медичної сфери для вирішення професійних завдань; меті; теоретико-методологічних підходах; дидактичних і специфічних принципах. Операційно-діяльнісний блок охоплює конкретне методичне наповнення процесу навчання, виокремлені

організаційно-педагогічні умови і дисципліни гуманітарного циклу. Результативно-оціночний блок представлений компонентами, рівнями й результатом – високим/ середнім рівнем сформованості професійно-мовленнєвої компетентності.

Заслуговує на схвалення авторський підхід до вдосконалення діючої системи освітнього процесу в медичних коледжах на прикладі оптимізації та внесенні інноваційних доповнень під час вивчення гуманітарних дисциплін «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)» на основі використання активних методів навчання. Встановлено, що активне навчання дає змогу створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу активного спілкування на заняттях, тим самим покращуючи мікроклімат групи, що в цілому сприяє ефективному формуванню професійно-мовленнєвої компетентності студентів-медиків. Серед активних методів навчання перевага була надана рольовим і діловим іграм, діалогам, кейс-методу, ігровому проєктуванню та тренінгу.

У третьому розділі дисертації – «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов і моделі формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» дисертанткою відображено методику організації експериментального дослідження у трьох фахових медичних коледжах (фаховий медичний коледж КЗВО «Рівненська медична академія»; ВП «Рокитнівський фаховий медичний коледж» КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради; відокремлений підрозділ Дубенський фаховий медичний коледж КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради). Підкреслимо, що до експериментальної діяльності було залучено достатню кількість учасників: 139 здобувачів спеціальності 223 Медсестринство, які навчаються у медичних коледжах (68 – ЕГ, 71 – КГ).

Успішним розглядаємо розроблений здобувачкою діагностичний інструментарій, що дав змогу дослідити стан сформованості всіх компонентів

професійно-мовленнєвої компетентності студентів-медиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін на констатувальному та формувальному етапах дослідження.

Вагомим науковим здобутком Туровської І. О. розглядаємо змістово-процесуальне забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін «Українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Акцент був зроблений на викладанні цих дисциплін з використанням активних методів навчання (організації діалогової форми спілкування, моделюванні автентичних ситуацій спілкування, спільному пошуку вирішення проблем, використанні рольових і ділових ігор, перегляду відеосюжетів, застосуванні методики «стандартизований пацієнт», кейс-методу, самопрезентацій). У роботі зі студентами було використано навчальні симулятори Загальносвітової електронної бази сценаріїв клінічних випадків «ClinCaseQuest». Було розроблено та апробовано тренінг «Професійна комунікація. Комфортне спілкування», спрямований на формування уявлень про комунікативну сторону майбутньої професії, її зміст, розвиток комунікативних умінь і навичок, формування умінь працювати в команді, оволодіння технологіями професійної комунікації, оптимізацію взаємин із іншими людьми. Перевага надавалася інтерактивним методам навчання, оскільки учасники тренінгу навчалися на власному досвіді у спеціально створеному сприятливому, комфортному середовищі.

За допомогою методів математичної статистики дослідницею доведено вірогідність і достовірність отриманих результатів. Це дало підстави стверджувати про ефективність розробленої моделі й обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

У загальних висновках до дисертації надано загальні підсумки

дослідження та розкрито перспективу подальшої роботи.

Основний зміст дисертації (загальним обсягом 372 сторінки) викладено на 218 сторінках. Джерельна база налічує 269 найменувань (з них 31 іноземною мовою). Дисертація містить 33 таблиці та 11 рисунків, 13 додатків на 127 сторінках.

Ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної праці Туровської І. О. визначається *логічною та завершеною структурою* її дослідження. Дисертантка демонструє наукову ерудицію, володіння методами дослідження, матеріалами та інформацією, що стосуються об'єкта та предмета дослідження, вміло користується літературними джерелами, роблячи при цьому доречні посилання.

У цілому дослідження побудовано чітко та логічно, виконано на належному теоретичному та експериментальному рівні. Зроблені висновки є повністю обґрунтованими, а саме дослідження є повністю завершеним та виконаним цілком самостійно.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Переходячи до дискусійної частини відгуку, хочемо висловити ряд міркувань та зауважень, що виникли під час детального розгляду дисертаційної роботи Туровської Ірини Олександрівни.

1. На с. 136 дисертації схарактеризовано сутність поняття «сформованість професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичного коледжу», під яким здобувачка розуміє наявність у них позитивної динаміки в розвитку ціннісно-сміслової, загальнокультурної та професійних компетенцій на рівні володіння українською мовою для здійснення конкретної професійної діяльності за певними компонентами, показниками й рівнями відповідно до обраного профілю професійної діяльності. Однак у представленій моделі на с. 120 дисертації виокремлені компетенції (ціннісно-сміслова, загальнокультурна та професійна) не представлені.

2. Параграф 1.1 дисертації дещо переобтяжений характеристикою основних дефініцій дослідження. Бажано було б ґрунтовніше провести якісний аналіз цих понять.

3. Позитивно оцінюючи представлене здобувачкою у параграфі 2.3 змістово-процесуальне забезпечення процесу формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, вважаємо, що в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабних воєнних дій в Україні, варто було б розкрити особливості формування означеної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти в умовах змішаного та дистанційного навчання.

4. Позитивно оцінюючи підібраний дисертанткою інструментарій для діагностики стану сформованості професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (підрозділ 3.1), зауважимо, що для уникнення суб'єктивного підходу варто було б використати метод експертних оцінок.

Наведені вище зауваження не є принциповими, оскільки перелічені недоліки не порушують ґрунтовності основних наукових положень дисертації, не зменшують вагомості отриманих даних.

8. Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 15 публікаціях (11 – одноосібні). З них – 4 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному збірнику публікацій, 1 – навчально-методичний посібник, 9 статей у збірниках матеріалів конференцій.

9. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження має самостійний характер, усі теоретичні положення і висновки отримано дисертанткою особисто. Дисертантка дотримувалась вимог академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Туровської Ірини Олександрівни, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, не дає підстав припускати, що в них мають місце порушення академічної доброчесності (академічний плагіат,

самоплагіат, фабрикація, фальсифікація). Зокрема, в разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації, в роботі завжди є на них посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права.

Дисертація містить результати власних досліджень. Висунуті у дослідженні положення теоретично обґрунтовані та повністю експериментально підтвержені, мета дослідження досягнута, а його завдання – вирішені.

10. Висновок. На підставі вивчення дисертації, фахових та інших публікацій вважаю, що за своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів виконана дисертація Туровської Ірини Олександрівни «Формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін», є самостійною і завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/ Педагогіка» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін
Тернопільського національного
медичного університету
імені І. Я. Горбачевського

Ірина МЕЛЬНИЧУК